

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Лоу Яньмей «Формування музично-інтелектуальних умінь здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Одним з основних напрямків освіти вбачається підготовка нової генерації людей, здатних до продуктивної взаємодії і інтелектуальної співпраці.

Реалізація окреслених завдань, що відтворені у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в якій наголошується на необхідності становлення демократичної системи навчання та виховання, забезпечення зв'язків між освітою і суспільством, висуває нові вимоги до змісту професійної підготовки вчителя музичного мистецтва. Розвиток інтелектуального потенціалу країни — одне із невідкладних завдань, що вимагає зусиль від усього суспільства. Сучасний вчитель музичного мистецтва повинен не лише володіти теоретичними знаннями та художньо-виконавськими навичками, а й мати відповідний рівень загальнокультурних і фахових компетентностей. Адже висококваліфікований фахівець – це перш за все інтелектуально розвинена особистість, здатна до творчої професійної діяльності. Завдання сучасної вищої школи полягає не в тому, що дати студентам певний набір знань, а в тому, щоб навчити їх самостійно орієнтуватись у різноманітних джерелах інформації та постійно поповнювати знання та уміння. Навчання у вищих навчальних закладах має забезпечувати сприятливі умови для реалізації індивідуальної траєкторії життєдіяльності, зокрема інтелектуального розвитку майбутніх фахівців.

Своєчасність звернення до обраної проблеми підтверджується й тим, що саме фортепіанна підготовка може стати тим дієвим підґрунтям, котрий забезпечуватиме майбутнім фахівцям-музикантам необхідний рівень інтелектуальних умінь через набуття ними відповідних компетенцій та способів дій. Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється й виявленими Лоу Яньмей суперечностями між: між вимогами, які висуває сучасне суспільство до інтелектуальної компетентності здобувачів вищої освіти та переважаням у масовій практиці музичного навчання інструктивно-репродуктивних методів; наявністю численних можливостей

розвитку музично-інтелектуальних умінь у процесі інструментальної підготовки здобувачів вищої освіти закладених у змісті фахових дисциплін виконавського спрямування та відсутністю аргументованого обґрунтування методики формування відповідних умінь; наявністю ресурсу підвищення ефективності формування музично-інтелектуальних умінь, закладеного у змісті фахових дисциплін виконавського спрямування та відсутністю визначених критеріїв її оцінювання; між значними науковими результатами певних досліджень у рамках вивчення інтелектуально-особистісних характеристик студентів і неспроможною орієнтацією в практиці викладання на вимірювання кінцевого результату інтелектуальної діяльності у вигляді показників правильності виконання тих чи інших тестових завдань.

Крім того, подане до захисту дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-досвідної роботи Університету Ушинського та є складником наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна

Експертиза дисертації дає підстави стверджувати, що обґрунтованість та достовірність основних положень дисертації, отриманих результатів, висновків та рекомендацій підтверджується глибоким аналізом складових ключового поняття дослідження, що дозволило здобувачеві дати визначення феномену «музично-інтелектуальні уміння», у яких закріплюється набутий художньо-аналітичний, музично-виконавський досвід та реалізується можливість постійного їх використання під час сприйняття, інтерпретації або створення музичного тексту.

Дисертанткою виявлено чотири групи музично-інтелектуальних умінь: музично-інтенціональні, когнітивно-продуктивні, адаптивно-варіативні, художньо-рефлексивні. Кожній групі умінь належить відповідний компонент структури музично-інтелектуальних умінь, який забезпечують ефективність музично-виконавської діяльності: інтенціонально-ціннісний, музично-когнітивний, адаптивно-діяльнісний та художньо- організаційний.

Дисертанткою було виокремлено низку методологічних підходів (феноменологічний, художньо-ментальний, міждисциплінарний, системний, процесуально-діяльнісний) з чітко визначеними функціями кожного з них у

контексті фортепіанної підготовки; принципів (проблемності, екстенсії, периферійності, інтелектуальної мобільності, інтроспективності, енатевізму, цілісності, структуризації, конструктивної взаємодії учасників педагогічного процесу, інтелектуально-стильового функціонування, інтелектуально-стильової варіативності) та взаємопов'язаних педагогічних умов (організація освітнього процесу в межах створення професійно-орієнтованого середовища навчання, що заснований на діалоговій взаємодії викладача і студентів, а також інтеграції змісту фахових дисциплін з метою формування фахової ідентичності; орієнтація процесу навчання на накопичення студентом індивідуального продуктивного інтелектуального досвіду в процесі виконавських та вербально-інтерпретаційних дій, спрямованих на досягнення та осмислення явищ музичного мистецтва; включення до структури індивідуальних занять проблемно-пошукових методів навчання, з опорою як на розроблені раніше різні моделі художніх проєктів, алгоритми прогнозування шляхів розв'язання виконавських труднощів, певний інтелектуальний стиль поведінки, так і на накопичення нового досвіду, спрямованого на активізацію художнього мислення майбутніх учителів музичного мистецтва; переорієнтація діяльності викладача з інформаційно-оцінної на художньо-організаційну, яка спрямована на самостійну діяльність студентів; активізацію рефлексії та саморегуляції у процесі музично-творчої та художньо-просвітницької роботи студентів.) та виокремлених до кожної умови специфічних дослідницьких методів формування музично-інтелектуальних умінь в процесі фортепіанної підготовки. Крім того, цілком коректно дослідником було застосовано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, спрямованих на реалізацію поставленої мети та розв'язання завдань дослідження на всіх етапах його розгортання.

Наступними кроками здобувача стало визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, котрі покладено в основу експериментальної перевірки методики формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки. Цілісність, взаємодія й взаємопов'язаність вищезазначених процесів, дозволили дисертантці запропонувати інноваційну методику формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Результати формувального експерименту, показали ефективність запропонованої методики формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів у процесі вокальної підготовки в нових соціокультурних умовах. Подані у дисертації висновки й рекомендації стали логічним завершенням проведеного дослідження. Маємо підстави стверджувати, що основні наукові результати дослідження отримані дисертанткою характеризуються науковою новизною, описаною у переліку здобутків, що отримано вперше.

Достовірність і вірогідність результатів дослідження підтверджено обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, цілісністю та системністю їхнього аналізу; застосуванням під час наукового пошуку методологічних підходів та принципів; використанням як загальноприйнятих методів наукового пошуку, так і валідних специфічних дослідницьких методів; адекватною репрезентативною вибіркою; застосуванням статистичних методів обробки результатів, що сприяло отриманню гранично точних результатів дослідження.

3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертація Лоу Яньмей має традиційну структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 282 сторінок, із них 186 сторінках основного тексту.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної для наукового пошуку теми, її мету і завдання та об'єкт і предмет дослідження; представлено теоретико-методологічну базу та окреслено комплекс взаємоузгоджених методів для розв'язання поставлених завдань; аргументовано наукову новизну й практичне значення отриманих результатів; відображено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження та їх висвітлення у наукових публікаціях.

Зміст основної частини дисертації розгортається згідно сформульованих здобувачем п'яти завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, яка полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та перевірці експериментальним шляхом інноваційної методики формування музично-інтелектуальних умінь у здобувачів музичного мистецтва. Вирішуючи перше завдання дослідження щодо розкриття феномена музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів

музичного мистецтва, дисертантка детально розкриває його феноменологію через ретельний покроковий аналіз дотичних до досліджуваної категорії понять (інтелект, інтелектуальні уміння, музичний інтелект).

Таке вагоме підґрунтя стало основою для визначення Лоу Яньмей сутності музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, представленого як психічні та розумові новоутворення, у яких закріплюється набутий художньо-аналітичний, музично-виконавський досвід та реалізується можливість постійного їх використання під час сприйняття, інтерпретації та створення музичного тексту. А також виявити чотири групи музично-інтелектуальних умінь: музично-інтенціональні, когнітивно-продуктивні, адаптивно-варіативні, художньо-рефлексивні (1.3).

Розв'язання другого завдання пов'язано з виявленням структурних компонентів музично-інтелектуальних умінь здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки. До них було віднесенено: інтенціонально-ціннісний, музично-когнітивний, адаптивно-діяльнісний та художньо-організаційний (с. 90-96).

На особливий науковий інтерес й схвальну оцінку заслуговує розв'язання третього завдання, якому присвячено другий розділ й де відправною точкою для розробки моделі методики формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва стало теоретичне обґрунтування методологічних підходів та принципів а також педагогічних умов та методів формування досліджуваної фахової якості.

Дисертантка довела, що формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтвах підпорядковано феноменологічному, художньо-ментальному, міждисциплінарному, системному, процесуально-діяльнісному *підходам*. У процесі розгортання дослідження здобувачка детально розкрив основні *функції* кожного із методологічних підходів, а також *принципи*, що забезпечують формування музично-інтелектуальних умінь (принцип проблемності, екстенсії, периферійності, інтелектуальної мобільності, інтроспективності, енатевізму, цілісності, структуризації, конструктивної взаємодії учасників педагогічного процесу, інтелектуально-стильового функціонування, інтелектуально-стильової варіативності) (с. 100-125)

Проведена дослідна робота дозволила здобувачеві визначити *педагогічні умови* (організація освітнього процесу в межах створення професійно-орієнтованого середовища навчання, що заснований на діалоговій

взаємодії викладача і студентів, а також інтеграції змісту фахових дисциплін з метою формування фахової ідентичності; орієнтація процесу навчання на накопичення студентом індивідуального продуктивного інтелектуального досвіду в процесі виконавських та вербально-інтерпретаційних дій, спрямованих на осягнення та осмислення явищ музичного мистецтва; включення до структури індивідуальних занять проблемно-пошукових методів навчання, з опорою як на розроблені раніше різні моделі художніх проєктів, алгоритми прогнозування шляхів розв'язання виконавських труднощів, певний інтелектуальний стиль поведінки, так і на накопичення нового досвіду, спрямованого на активізацію художнього мислення майбутніх учителів музичного мистецтва; переорієнтація діяльності викладача з інформаційно-оцінної на художньо-організаційну, яка спрямована на самостійну діяльність студентів; активізацію рефлексії та саморегуляції у процесі музично-творчої та художньо-просвітницької роботи студентів).

У процесі вирішення четвертого завдання щодо обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанного навчання за кожним із виокремлених компонентів здобувачем було представлено відповідні *критерії* та *показники*. Так, музично-інтенціональний критерій, включав такі показники: ступінь зосередженості та концентрації на предметі або явищі музичної діяльності, міра визначеності професійної установки, рівень виконавської свідомості. Змістовно-усвідомлювальний критерій включав показники: рівень теоретичної обізнаності студента щодо реалізації художньо-виконавського наміру під час інтерпретації музичного твору; рівень практичної обізнаності студента (слухові уявлення, уява, технічна спроможність, уміння охопити образну сутність і форму твору, артистизм) у контексті реалізації художньо-виконавського наміру; рівень методичної обізнаності студента (засоби розкриття виразних і формотворчих можливостей твору, алгоритм створення плану реалізації ідеї твору, вибір і доцільне застосування піаністичних прийомів) щодо реалізації художньо-виконавського наміру. Творчо-адаптивний критерій містив такі показники оцінювання: рівень сформованості «реконструктивно-варіативних дій»; ступінь сили наміру в самостійному пошуку способів розв'язання поставлених завдань або методів усунення виконавських невідповідностей; рівень вольових проявів, спрямованих на досягнення результату в умовах ранжування та організації основної цілей музичної діяльності на певному етапі. Показниками діяльнісно-вольового

критерію Лоу Яньмей визначила: ступінь усвідомлення здобувачами значущих (позитивних і негативних) особистісних якостей, ступінь сформованості здатності до цілепокладання та проектування власної навчальної діяльності, міру усвідомлення суб'єктом підстав для подальших змін способів власної музично-мистецької діяльності з метою організації та оптимізації процесу досягнення цілі.

У результаті проведених діагностичних заходів дисертантка встановив рівні (пасивний-низький, адаптивний-середній, свідомий-високий) сформованості музично-інтелектуальних умінь. Реалізація п'ятого завдання, спрямованого на експериментальну перевірку ефективності інноваційної методики формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва через упровадження у процес фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва університету Ушинського запропонованих дисертанткою педагогічних умов, спрямованих на формування у чотири етапи: перший етап (усвідомлено-професійного цілепокладання); другий етап (пошукового змістотворення); третій етап (адаптації досвіду) Лоу Яньмей пов'язує із механізмом набуття, обробки опосереджувального досвіду; четвертий етап (конструктивно-особистісної рефлексії) пов'язаний із реалізацією основних функцій управління проектуванням та регулюванням навчальної діяльності студентів.

Запровадження відбувалося за двома вибірками: експериментальною, де було застосовано конкретні методи згідно концептуальних положень інноваційної методики та контрольною, де студенти навчалися за традиційною програмою. Це дозволило дисертантці протягом всього експерименту порівнювати результати сформованості кожного із компонентів до початку формування експерименту та після проведення кожного з його етапів, що детально описано у підрозділі 3.2.

Підтвердження достовірності отриманих результатів здійснювалося на основі обробки експериментальних даних методами математичної статистики, зокрема критерія ϕ^* Фішера. Результати змін за кожним критерієм з урахуванням коефіцієнтів сформованості прогностичних умінь здобувачів вищої освіти ЕГ і КГ свідчать про те, що за період проведення формування експерименту в експериментальній групі суттєво зменшився відсоток студентів із пасивним рівнем сформованості умінь (з 46,8 % до 6,2%). Натомість суттєво збільшилася кількість студентів із адаптивним (з 43,8% до 56,3%) та свідомим (з 9,4% до 37,5%) рівнями.

4. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертації, досить ефективну експериментальну перевірку запропонованої автором методики, достатню апробацію основних наукових положень на конференціях в Україні та оприлюднення результатів наукового пошуку в 11 публікаціях автора (з них 4 статті у наукових фахових виданнях України) вважаємо, що інноваційна методика формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів дійсно може запроваджуватися у освітній процес музично-педагогічних закладів різного освітнього рівня. Зокрема, запропоновані методи та педагогічні умови можуть бути використані в межах викладання фахових дисциплін «Основний музичний інструмент», «Музично-інструментальна підготовка», «Психологія художньо-педагогічного спілкування», «Практикум з художньо-педагогічних презентацій», «Практикум з підготовки художньо-педагогічних проєктів», «Виконавська підготовка (за напрямом)», «Інструментальна імпровізація і транскрипція музичних творів», а також для формування методичної компетентності магістрів спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво

Окремі позиції та результати дослідження можуть використовуватись у розробці спецкурсів, методичних рекомендацій та під час самостійної роботи студентів закладів освіти мистецького спрямування як України, так і Китаю.

5. Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

До науково обґрунтованих результатів виконаного Лоу Яньмей дослідження, котрі мають вагому наукову новизну й дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми відносяться:

- ***Авторська дефініція*** музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва як психічні та розумові новоутворення, у яких закріплюється набутий художньо-аналітичний, музично-виконавський досвід та реалізується можливість постійного їх використання під час сприйняття, інтерпретації та створення музичного тексту.

- ***Групи музично-інтелектуальних умінь:*** музично-інтенціональні, когнітивно-продуктивні, адаптивно-варіативні, художньо-рефлексивні.

- **Компонентна структура** музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, яку складає єдність інтенціонально-ціннісного, музично-когнітивного, адаптивно-діяльнісного та художньо- організаційного компонентів.

• **Інноваційна методика** формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, котра містить визначені автором педагогічні умови, критерії, показники й рівні сформованості дослідженого утворення, а також методи та етапи, симбіоз яких дозволив досягти прогнозованого результату: сформованості досліджуваних умінь.

Вагомою заслугою дисертантки є те, що одній з перших їй вдалося здійснити цілісне дослідження музично-інтелектуальних умінь, як сформованої фахової якості майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. На нашу думку дисертаційне дослідження мало б врахувати ідеї герменевтичного та антропологічного підходів.
2. Дисертаційна робота не позбавлена елементів описовості, не обґрунтованості методів (діалогової взаємодії, навчальної дискусії, діалогу через мистецтво, діалогу з мистецтвом.)
3. У дисертації варто було б розкрити специфіку становлення та динаміку розвитку постнекласичного етапу наукової раціональності у визначенні поняття “музично-інтелектуальні уміння”.
4. Виникають сумніви через малообґрунтованість принципів (ст. 115) енативізму, інтелектуалізації, ноосферизації, інтелектуально-стильової варіативності (ст. 124). Їх можна віднести до інноваційних з урахуванням ідей європейських та українських психологів і педагогів сучасності.
5. Потребують детальнішого обґрунтування (ст. 126) етапи. Це стосується передусім логіки викладу матеріалу даного елемента дисертаційного дослідження.
6. Робота значно виграла б, якби авторка повною мірою відобразила цінні положення, що є у дослідженні в додатках до дисертації, а не обмежувалася

лише окремими освітніми програмами, навчальними планами, опитувальниками тощо.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна та практична значущість, високий теоретичний рівень, глибина наукових підходів і принципів до визначення педагогічних умов та методичного забезпечення процесу формування музично-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва .

Прикінцевий висновок

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їхню теоретичну і практичну значущість, вважаємо, що дисертаційна робота Лоу Яньмей «Формування музично-інтелектуальних умінь здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), є цілісним завершеним самостійним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 і може бути рекомендованим до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства та музичної освіти
Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК

